

Ràdio 4, cap a l'any 2000

Es configura la transformació de la primera emissora pública que va emetre en català

—Pilar Sampietro—

Qüestionar o tan sols apuntar el dèbil i terminal futur d'una emissora de ràdio ja és per si mateix arriscat.

Encara ho és més si el mitjà és de titularitat pública i si en ell hi ha expressades l'evolució d'un poble en els darrers vint anys i les seves inquietuds i necessitats.

Tendim a oblidar massa ràpidament, no la història, sinó la memòria més recent, un fet que facilita les decisions més complexes i de vegades no pas les més apropiades.

Per esbossar i entendre la vida de Ràdio 4, ens calen dos factors indispensables: el primer, i des d'una vessant d'optimisme, creure en el seu futur com a tal, sense alteracions en la seva estructura organitzativa i la seva funció de ràdio pública; el segon, fer una concessió a aquesta memòria recent, a l'evolució dels mitjans de comunicació dintre de la trajectòria política i social del país, perquè, potser aclaparats pel dia a dia i per l'evidència de viure el moment, arraconem els fets, sense pensar que potser allà es troba alguna de les claus per dibuixar un camí radiofònic en curs i amb possibilitats d'evolució.

La història del mitjà ràdio al nostre país és com una infinita "muntanya russa" plena d'alts i baixos subjectes a factors externs, com el

naixement d'altres mitjans de comunicació audiovisuals o el canvi de comportaments socials. Sortosament, aquests factors sempre han provocat una reacció del mitjà, tant tècnica com programàtica, que l'ha posat més tard o més d'hora a l'altura de les circumstàncies.

El cas és que la manca de risc per part dels programadors radiofònics, tant públics com privats, en veure la dificultat de mantenir una audiència fidel i cada cop més selectiva, ha provocat que la ràdio anés per darrera del seu temps i que esgotés fins a saturar-les fórmules programàtiques que ja podrien haver quedat en el passat.

Sota el lema ja tan usat per Jacques Fouret de "la televisió mostra, la ràdio anuncia, la premsa explica", i aquella evidència de la història que el comunicòleg resumia dient: "Els mitjans es complementen; la ràdio no ha eliminat la premsa, la televisió no ha eliminat la ràdio, és el contingut el que evoluciona", s'ha d'entendre de Ràdio 4 la funció i, molt abans, l'evolució.

Tinet Rubira, una de les figures actuals més populars de Ràdio 4.

L'emissora fa apostes de futur.

— En complir-se 15 anys del naixement de Ràdio 4, es busquen alternatives per assegurar-ne la continuïtat —

Enric Frigola entrevista el president de la Generalitat, Jordi Pujol, en els estudis de Ràdio 4, el dia de la Mare de Déu de Montserrat de l'any 1988.

Uns micròfons pels quals ha desfilat tot Catalunya.

Ramon Font: "Correspon a les forces polítiques establir la dimensió de la ràdio pública a Catalunya"

Ramon Font és director de Radio Nacional de España a Catalunya des del mes de novembre de 1990. En la seva opinió, és necessària la pluralitat d'emissores en català en un país com Catalunya, que constitueix un cas especial en el camp de la radiodifusió, per la seva condició d'autonomia amb llengua pròpia.

—A Catalunya no és imaginable la regressió en un terreny on la normalització lingüística s'ha anat consolidant en els darrers anys. És cada vegada més natural sentir que moltes emissores públiques i fins i tot algunes de privades van incorporant el català a les seves programacions. Però encara es pot fer molt més, i algunes grans companyies sembla que s'hi resisteixen.

—¿On és el déficit, el problema d'una ràdio pública, com Ràdio 4, per exemple?

—A les emissores públiques se'ls exigeix molt més que a qualsevol de privada, malgrat que totes elles estiguin compromeses amb la societat a la qual s'adrecen. En els seus quinze anys d'història, Ràdio 4 ha donat més que no se li ha exigít, per exemple ha estat capdavantera en la normalització lingüística i ha donat a la professió moltes idees radiofòniques, i sobretot excel·lents professionals.

—Com es configura el panorama futur de la ràdio pública a Catalunya? Les públiques estan condemnades a reduir despeses, com passa amb les privades?

—La configuració del ventall d'ofertes radiofòniques a Catalunya és molt diferent a la de fa quinze anys, quan Ràdio 4 va encetar les seves emissions i es va transformar en la primera ràdio en català. Avui la situació és prou diferent. Les emissores municipals són una realitat arreu del Principat, i la xarxa de la Corporació Catalana n'és una altra. Ara bé, correspon a les forces polítiques establir amb claredat la dimensió i el paper de la ràdio pública a Catalunya. Els professionals ja vetllaran, amb els recursos necessaris, perquè es faci una ràdio de nivell, digna i de qualitat. I al mateix temps cal que els gestors de les empreses públiques responguin davant de qui sigui per tal d'apartar aquesta sensació que dels recursos públics se'n fa el que es vol.

—Aquest és un moment en què el dial mostra una gran varietat de propostes radiofòniques. Les emissores busquen el seu lloc. Creu que és un bon moment per a la ràdio?

—La ràdio és, ha estat i serà un mitjà indispensable per informar i entretenir. Ha sobreviscut a la competència de la tele, ha trobat sempre el seu lloc cada vegada que ha viscut una crisi, i continua sent el primer mitjà a donar compte de qualsevol fet en el moment en què s'acaba de produir. Encara que es diu tot sovint que a la ràdio està tot inventat, veurem ben aviat com el mitjà trobarà una vegada més noves fórmules, gràcies a la imaginació dels professionals, en primer lloc, i després a les noves tecnologies, que donaran a la ràdio un nou impuls.

Fer ràdio "pel català"

No fou el català l'únic component que va provocar el naixement de Ràdio 4, si bé sí que era el somni de molts dels professionals que treballaven ja durant els anys 50 i 60 a Radio Nacional de España a Barcelona. Inicialment, en temps de la dictadura franquista, les arriscades tempatives d'emissions en català es feien més o menys de sotamà, amb l'excusa d'alguna celebració, com la de l'aniversari de Santiago Rusiñol.

L'any 1950, en forma d'emissió radiofònica teatral, aprofitant l'èxit dels radioteatres, les radionovel·les i els serials, s'emet per RNE a Barcelona *El pati blau* de Santiago Rusiñol. Sis anys més tard, el 1956, el segueix *L'auca del Senyor Esteve*, i gràcies a aquest primer intent neix el primer programa que inclou informació sobre el que aleshores representava el sentit de catalanitat: la sardana. El programa "La voz de la sardana" sorgia com un espai de servei d'informació sobre les activitats dels àmbits sardanistes.

A partir d'aquest any i fins al 1964 continuen les transmissions teatrals en català: *La mare*, *Nausica*, *Reina*, *La Plaça de Sant Joan*, íntegrament en català, amb l'excusa de l'autor. I, també el 1964, es crea el primer programa escrit i parlat en llengua catalana: "Èvocacions catalanes". Aquest any, s'emeten 10 obres

dramàtiques per RNE a Barcelona, aleshores el centre emissor del Nord-Est i de l'emissora de Montjuïc, que més endavant es convertiria en Ràdio Peninsular.

El primer informatiu diari

Programes posteriors, com "Catalunya música", "Paraula i pensament", i les primeres lliçons de català parlat, de 1972 fins a 1974, amb "Parlem-ne" o més tard "Lliçons de català" amb les veus de M. Matilde Almendros i Esteve Bassols, són els primers i tímids passos cap a una cauta intenció que finalment provocaria l'inevitable naixement de Ràdio 4.

Des de 1975, any de la creació del primer informatiu diari, en dues edicions, llegit en català, "Panorama", la direcció de RNE a Barcelona va anar comprovant com a poc a poc s'arribava a unes cotes límit en les emissions de programes en català per les seves dues emissores.

Ara ja no era tan sols la transmissió de radioteatres, ni d'informatius, arribats amb la primera obertura de la transició a la democràcia; espais com "Curs de català parlat", "Imatges barcelonistes", "Paraules per a una sola veu" o "De tot arreu", conduït i presentat per Xavier Foz, omplien i ampliaven la programació. La innovació o la possibilitat d'emetre en català

—En aquest mapa, la ràdio pública és indispensable?

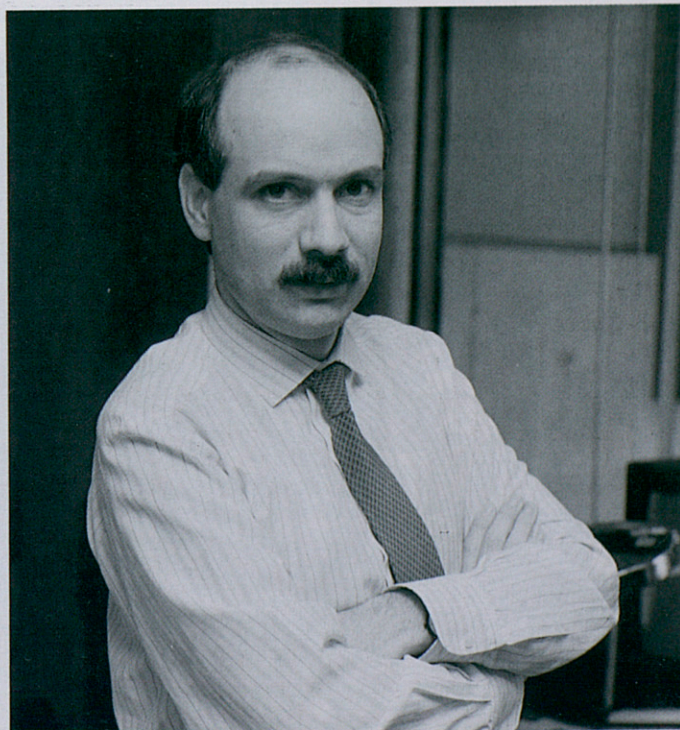
—Aquí no hi ha res indispensable, però sembla que algunes coses són necessàries i útils. En aquest sentit, la ràdio pública ha demostrat suficientment la seva condició de punt de referència per equilibrar de la millor manera el panorama comunicatiu, i sobretot per fer arribar a la seva societat totes les veus, especialment la dels sectors més desprotegits.

—Les emissores privades estan d'acord en la necessitat d'un mitjà públic, sempre que no interfereixi en el mercat publicitari de les privades.

—Aquest és un debat obert. Les solucions adoptades en altres indrets d'Europa no són iguals, cosa que prova que no s'ha trobat la fórmula més adient. Però la presència o absència de publicitat no ha de condicionar el contingut de les emissores públiques. Determinats tipus de publicitat —institucionals, culturals, de servei— poden reforçar fins i tot la funció d'un mitjà de comunicació de titularitat pública, i al mateix temps l'ajudaran a finançar-se. En tot cas, convé diferenciar els objectius, i una emissora pública no hauria de ser comercial.

—Finalment, des del punt de vista programàtic, ¿s'ha d'establir també una diferència, o és lícita la lliure competència?

—Segurament a determinades companyies de radiodifusió els agradaria arraconar les emissores públiques, amb el pretext de la seva "elevada funció

Ramon Font, director de RNE a Catalunya

de servei públic"; seria una bona manera de foragitar-les i d'eliminar una seriosa competència. La programació d'una ràdio pública ha de respondre a uns mínims de qualitat, sense perdre, però, el caràcter competitiu que li permeti arribar al màxim nombre possible d'oients.

coincidia l'any 1975 amb factors de tipus més tècnic, lligats a l'evolució radiofònica en l'àmbit públic i privat.

Model públic, model privat

Ja des del naixement de la ràdio com a mitjà de comunicació de masses tenim coneixement de l'evolució paral·lela que protagonitzen dos grans models: el públic i el privat.

La fórmula privada segueix el model de Nord-amèrica, on ja l'any 1924 hi havia 1.400 estacions de ràdio, i la cadena començava a albirar-se com el model de desenvolupament de la maduresa radiofònica.

La fórmula pública era característica de l'evolució europea de la ràdio, fet condicionat per les dues guerres mundials i les seves supeditacions polítiques.

Però Espanya segueix més de la vora un model similar a l'americà. No es tracta d'una adopció mimètica; simplement, segons apuntava Rosa Franquet l'any 1986, "responia a una incapacitat de l'Estat per organitzar un servei públic de radiodifusió, malgrat haver-se reservat aquest dret a nivell jurídic".

Durant la postguerra, i sota dues característiques bàsiques resumides a Espanya en control i censura, l'evolució de la radiodifusió mundial, els models de programació i especialment la concentració faciliten la confluència de les dues tendències organitzatives que se suposaven antagoniques: la forma de ser pública i la privada.

Sota aquests paràmetres, entre els anys 50 i 60 tant l'una com l'altra s'adonen que la ràdio no pot competir amb la televisió. Comença, doncs, una crisi de les cadenes com a fórmula organitzativa, i es limita la característica

radiofònica de l'entreteniment, un ingredient que era indispensable a les programacions, però que va quedar totalment identificat amb la televisió. Comença a ser inservible la programació central, convencional i generalista; la ràdio descobreix la seva vocació local, i escull aquest àmbit, el local, per adjudicar-se el que ni les grans cadenes radiofòniques com a tals ni la televisió no poden assumir.

El contacte directe amb el públic, amb la temàtica i el sentiment local i els programes especialitzats eren la tònica dels 70, però també el factor clau per provocar el naixement de Ràdio 4, a la qual la seva condició d'emissora íntegrament parlada en català i amb espais que identificaven la manera de viure i sentir d'un poble que entrava en la transició democràtica, li donava aquest caràcter local, per primer cop independent de la programació centralitzada.

L'expansió de la FM

Un altre fet significatiu, malgrat que es tractés d'una qüestió tècnica, afavoria la creació de Ràdio 4. El decret de desembre de 1964 que obligava totes les ràdios que emetien en OM a fer-ho també en FM facilitava la proposta i la intenció de crear la que seria la primera ràdio en català després de la dictadura.

A més, en OM no era possible de crear cap més emissora, així que es va optar per la FM per configurar la nova Ràdio 4, tenint en compte també que en aquell 1976 la freqüència modulada era un espai encara sense prestigi i es considerava limitat pel seu reduït radi d'emissió. El risc, doncs, seria també menor a nivell polític. La poca potència de Ràdio 4 s'afegia a aquell intent encara tímid de ràdio en català.

El naixement de Ràdio 4

La readaptació del sistema i les profundes transformacions programàtiques donen pas a la creació dels segons, tercers i quarts canals de la ràdio pública.

Així doncs, el 4 d'agost del 1976, un mes després que Adolfo Suárez arribà al poder, i durant una visita a Barcelona de Rafael Ansón, aleshores director general de RTVE, el projecte tants cops parlat de Ràdio 4 comença a fer-se realitat.

Joan Munsó Cabús, en aquell moment sots-director del centre de RNE a Catalunya, recorda el dinar amb el director territorial Jorge Arandes: "Vam dinar amb Rafael Ansón i li vam preguntar quan tindriem l'emissora en català. Ell es va aixecar a fer una trucada i després ens va dir que el dilluns següent. En 5 dies vaig haver de preparar un projecte, amb els pressupostos i la programació, i després vam trobar un emissor d'un quilovat de potència, amb el qual vam iniciar les proves".

El 10 de novembre de 1976 Ràdio 4 naixia en període de proves, i el 13 de desembre del mateix any s'inaugurava oficialment.

El 13 de desembre de 1991, quinze aniversari de Ràdio 4, es van reunir en el programa "La tertúlia", de Xavier Foz, tots els qui havien estat directores de l'emissora.

D'esquerra a dreta: Antoni Traveria, Xavier Foz, Ricard Fernández Déu, Ramon Font, Jordi Arandes i Josep Lluís Surroca. Andreu Manresa participà en el programa, via telefònica, des de Palma de Mallorca.

Cap al vintè aniversari.

— Per a la normalització del català és imprescindible l'existència de més d'un model de cada mitjà de comunicació —

La programació s'havia definit com de caire modern, amb pretensions d'apuntar a nivells europeus, i amb la música i la temàtica catalanes com a continguts diferenciadors dels espais. Les emissions començaven a les 7 del matí i finalitzaven a la 1 de la matinada. Contenia un 26,54% d'informatius, un 18,38% de programes culturals, un 18,32% de musicals, en els quals es mostraven gairebé totes les tendències: rock, jazz, nova cançó, simfonisme, corals o música de cambra. El que resta del repartiment programàtic es repartia en espais religiosos, tal com encara exigia l'època de transició.

Català literari

L'entrada en funcionament de Ràdio 4 va regularitzar l'ús de la llengua catalana, aquells intents que vint anys abans ja s'havien posat de manifest mitjançant les obres teatrals, com aquest article apunta.

Per Andreu Manresa, que fou director de RNE a Catalunya als anys 80, "el naixement de Ràdio 4 es va produir amb totes les limitacions a què les circumstàncies obligaven. Amb la seva creació, oïdors i professionals havien assistit a la recuperació massiva del nom de les coses". Aquesta contribució a la normalització lingüística en un àmbit, el radiofònic, en el qual no existien encara altres experiències que li proporcionessin una necessària comparació va provocar que el català que es parlava a Ràdio 4 i els criteris lingüístics de normalització evolucionessin cap a un "model literari de català correcte".

Ricard Fité, creador al 1983 de la unitat d'assessorament lingüístic de Catalunya Ràdio, defineix com exposem a continuació els inicis de Ràdio 4, sota la intenció potser massa ingènua d'una emissora que naixia sense poder comparar el seu producte i per tant sense model dintre del panorama radiofònic en l'època de transició: "La intenció dels seus dirigents —no oblidem que es tracta d'una empresa pública— també és clarament recuperadora de l'ús públic de la llengua, amb un plantejament més aviat culturalitzador i comercialment poc agressiu. "La pretesa voluntat normalitzadora queda doncs una mica diluïda per la recerca d'un públic incondicional i fidel per raó de la llengua, en detriment d'una audiència més general i nombrosa..."

En una entrevista que Ivan Tubau fa a Ricard Fité i que publica en el seu llibre *El català que ara es parla*, Fité fa referència a aquests inicis d'introducció de la llengua catalana en un mitjà parlat: "En aquells moments Sant Cugat i Ràdio 4 pecaven d'aplicar criteris de la llengua escrita a la llengua oral..."

La importància de l'ús de la llengua en el naixement de Ràdio 4 era tan important com els esdeveniments socials que en paral·lel estaven sorgint. L'evidència d'una manca de referències anteriors havia condemnat Ràdio 4 a una eterna experimentació, sobretot en el cas de la llengua. Ferran Toutain, assessor lingüístic de la primera etapa de TV3, deixa ben clar els problemes que

aleshores comportava una manca de previsió sobre el que havia de ser la normalització lingüística:

"Quan vam començar a tenir mitjans de comunicació en català, tant escrits com orals, no hi havia hagut un treball previ per veure quina mena de llengua convenia usar. Van seguir mimèticament els models literaris i, quant a la locució, coses com el model imposat al teatre per Carme Serrallonga. I a més no ho van fer bé, perquè els professionals no tenien formació: era una barreja impressionant de paraules cultistes i accents castellans".

Sota aquests paràmetres, és evident que en tota llengua el perill d'un sol model de comunicació, sovint revestit equivocadament amb el nom de monopoli, condiciona i retalla les seves pròpies possibilitats d'evolució.

Diu Ricard Fité: "Tot això s'està coent en aquests moments. L'estàndard oral no està fet, s'està fent. Agafa el *Diari de Barcelona*, l'*Avui*, TV3, Catalunya Ràdio, Sant Cugat i Ràdio 4 i trobaràs sis maneres diferents d'enfocar el mateix problema".

Però és evident que la riquesa cultural d'una llengua es demostra en els diferents i diversos usos que en fan els mitjans, sempre, és clar, parlant en plural.

Aquest sentit positiu de pluralitat, en una societat democràtica, és el punt principal per defensar l'existència d'una àmplia diversitat de mitjans de

Montserrat Minobis
entrevista Montserrat Roig a
"Temps obert", un dels
programes més importants
de Ràdio 4, que es va
mantenir molts anys en
antena.

**Uns clavells sobre la
taula, a l'esquerra.**

— Una proposició no de llei en suport de l'emissora va ser aprovada el 29 d'octubre per totes les forces polítiques —

Diferents moments en la història de l'emissora: En aquesta plana, La Trinca i Núria Feliu en el programa "Cançons al vent", dels primers temps de Ràdio 4, presentat per Joan Ramon Mainat i Victor Alexander. A la plana de la dreta, a dalt, ballada de sardanes a la plaça de Catalunya, en la commemoració del primer aniversari de l'emissora. A sota, a l'esquerra, cartell d'un dels serials més importants produïts per Ràdio 4: "Pau Casals, una vida apassionant", escrit per Manuel Cubeles i realitzat per Carles Caballé. A sota a la dreta, primer aniversari, en el 1984, del programa "Amunt i crits", editat i presentat per Joan Grau. A la plana següent, Maria Matilde Almendros i Ricard Palmerola, durant l'enregistrament d'un dels capítols de "Temps passat, notícia d'avui", una història de Catalunya dramatitzada emesa per Ràdio 4.

Un sòlid bagatge de servei al país.

comunicació que s'expressen en una mateixa llengua.

L'opinió de Jordi Pujol

De fet, el 24 de gener passat el President de la Generalitat, Jordi Pujol, va demanar una més gran hegemonia del català en els mitjans de comunicació. Durant la presentació del llibre de Josep Gifreu *Construir l'espai català de comunicació*, Pujol va insistir que "hi ha condicionants de tipus econòmic i sociològic que fan que el català tingui una menor presència en la premsa diària, pel fet que està al mig de dues grans llengües mundials, el castellà i el francès". Jordi Pujol va destacar, però, que s'han fet avanços importants en la presència del català, en televisió, en ràdio, en premsa comarcal, en edició i lectura de llibres.

Aquest avenç, ¿no es pas fruit de la possibilitat de tenir més d'un model de cada mitjà, encara que sigui de manera tímida i reduïda? ¿No facilita, la diversitat de mitjans, l'accés professional al mercat laboral per a l'elevat nombre de periodistes que anualment es llicencien a la Facultat de Ciències de la Informació?

L'assignatura pendent

"Els mitjans institucionals o ens públics són els únics llocs on hi ha hagut una preocupació sistematitzada per la llengua i el seu ús periodístic als àudio-visuals".

L'afirmació d'Ivan Tubau no és casual: està subjecte a una sèrie de constants que sempre han promocionat aquesta característica. Un d'aquests factors és la mateixa titularitat pública del mitjà. Si bé el fet de ser públic es lliga sempre al condicionant de servei al ciutadà, deixant en segon pla la comercialitat de la mateixa emissora, no hem d'oblidar que des de l'any 1982 fins al 1990 els ingressos publicitaris de Televisió Espanyola han permès finançar íntegrament la totalitat de l'Ens de RTVE, és a dir: els dos canals de televisió, les 4 cadenes de ràdio, Radio Exterior, l'orquestra i l'Institut de Formació Professional.

El fet pot sonar a antagonisme. Andreu Manresa ho definia afirmant que "Ràdio 4 va ser i és subsidiària en el sistema, i com a mitjà públic ha sobreposat al lícit negoci serveis considerats essencials".

El cert és que l'aparició de les televisions privades, nascudes amb la nova dècada, fa reaparèixer la frase cantada de "El vídeo va matar l'estrella de la ràdio". Enmig del desconcert, i una vegada més, la ràdio pública, i també la privada, es veuen obligades a canviar les seves estratègies organitzatives i programàtiques.

L'ens públic entra en crisi. Els ingressos publicitaris televisius baixen, i amb ells la capacitat de finançar les seves cadenes i serveis.

Les emissores municipals

Uns anys abans, les expectatives de l'ús popular de la tecnologia radiofònica, propiciades per l'ús de la FM i posades de manifest en el fenomen de les Ràdios Lliures, consoliden un procés que es va començar a covar a Catalunya l'any 1979: l'aparició de les emissores municipals.

Ja és clar l'important paper que aquests mitjans tenen en la normalització lingüística de les comunitats amb llengua pròpia. Després de les primeres experiències en ràdios lliures, les emissores de ràdio municipals es converteixen en mitjans de dinamització social i cultural en l'àmbit local i possibiliten la participació popular. L'ens públic se sent també implicat en aquesta fórmula, una funció radiofònica que ja havia experimentat però que ara podria desenvolupar.

Es decideix, doncs, crear una forta radiodifusió de servei públic que, sense deixar de ser competitiva, no oblidí l'experimentació, i tampoc que entre les audiències hi ha minories els gustos de les quals s'han de satisfer.

La fusió

La ràdio pública espanyola ja està preparada per a la fusió, i així, el 21 de juliol de 1988 la unió entre RNE i Radio Cadena Española dona com a resultat la més gran cadena de ràdio d'Europa. L'1 de gener de 1989 es fa efectiva la fusió.

Precisament aquell any Eduardo García Matilla, aleshores tècnic de radiodifusió i programador de RTVE, explicava en un article les diferents funcions de les cinc emissores públiques resultants de la fusió.

Després de parlar sobre la racionalització dels sistemes de treball en els gairebé 80 centres de producció de l'ens públic, repartits per les 17 comunitats autònomes, García Matilla conferia a totes les Ràdio 4 de l'Estat el qualificatiu de "cadena autonòmica en FM, sense definir-ne encara els continguts".

— En una cultura minoritària, és necessària una política de subvencions públiques als mitjans en llengua pròpia —

UN ANY DE RADIO 4 L'EMISSORA QUE US PARLA EN CATALÀ

— El sentit de pluralitat és, en una societat democràtica, el principal argument per defensar la diversitat de mitjans —

Sense conclusions

No hi ha conclusions per a un procés que encara ara està madurant. Potser caldria insistir més en aquest sentit d'evolució del mitjà, i abandonar definitivament el terme desaparició.

La necessitat de configurar i plantejar la funció de la ràdio pública va portar els professionals a un debat, celebrat el 22 d'octubre al Col·legi, sota el títol "El paper que ha de jugar l'ens públic RTVE a Catalunya, i en català".

El 29 d'octubre, Iniciativa per Catalunya va presentar al Parlament una proposició no de llei de suport a Ràdio 4 i TVE-Catalunya que va ser aprovada per unanimitat per totes les forces polítiques.

Per als representants dels treballadors, i a nivell global de l'ens públic, la realitat actual de RTVE "presenta uns recursos humans i tècnics desaprovats per la mala gestió de diversos equips de direcció". En aquest sentit, el sindicat CC OO, la força més votada a RTVE, demanava en un article publicat el gener d'aquest any "un pla de futur clar amb el que es vol produir i de quina manera, per negociar a partir d'aquí una racionalització de la plantilla". Poc abans, el 27 de desembre passat, representants sindicals d'UGT i APLI signaven amb la direcció de RTVE un acord pel qual l'empresa es comprometia a incorporar com a fixos els treballadors contractats d'acord amb el Reial Decret de Foment del Treball, i s'establí la jubilació voluntària i incentivada als 58 anys. El document establia la presentació davant la direcció de Treball d'un expedient de regulació pactat, que substituiria el presentat per l'empresa el 21 d'octubre de 1991. El debat inevitable, condicionat per la crisi de l'ens públic, es va estendre als passadissos de l'emissora de Ràdio 4.

Tret de Ràdio 4 a Catalunya, les altres que es posaven en funcionament en els diferents centres territorials i les que definitivament es refermaven com a tals havien de crear una programació de caràcter local i autònom. Amb la fusió es mantenia també la possibilitat d'incloure publicitat tant a Ràdio 4 com a Ràdio 5.

I continuava afirmant García Matilla en l'article esmentat: "En els propers anys sabrem si la ràdio queda reduïda a ser un simple tocadiscos amb anuncis i notícies de teletip o si hi ha possibilitat que es mantingui una ràdio de contingut, amb una significativa inversió en mitjans tècnics i humans".

Un tancament amb dues excepcions

El risc, però, va durar poc, i la inversió encara menys. Gairebé tres anys després, el 24 de juliol de 1991, el director de l'ens públic, Jordi García Candau, anuncia en el consell d'administració el tancament immediat dels centres emissors de Ràdio 4, un total de 24 centres territorials, deixant dues excepcions fins a la fi dels Jocs Olímpics: Sevilla i Barcelona. A les 0,00 hores del dia 25 de juliol la clausura es feia efectiva. A Catalunya els centres tancats foren els d'Igualada —emissora venuda darrerament al municipi—, Tortosa, Uldecona i Tàrraga.

El tancament coincidí, uns mesos més tard, amb el 15è aniversari del naixement de Ràdio 4 a Catalunya, un aniversari que els treballadors del centre van haver de celebrar amb una vaga i un tancament.

El record dels seus 15 anys d'existència quedava també en boca de set dels directors de RNE a Catalunya, des de la creació de Ràdio 4: Jorge Arandes, Ricard Fernández Deu, José Luis Surroca, Xavier Foz, Andreu Manresa, Antoni Traveria i Ramon Font.

La tradició d'emissora identificada amb el territori no cal que es torni a comentar, i per això no és tampoc estrany que s'hagi lligat la seva continuïtat amb aquest caràcter d'emissora local que sempre l'ha caracteritzat; malgrat que, com ha dit Montserrat Minobis en aquesta mateixa publicació, "el gran tema pendent de Ràdio 4 sempre ha estat arribar a tot el territori català". El periodista Ramon Mateu feia una aposta en nom d'EMUC per a la continuïtat de Ràdio 4: "Qualsevol solució que vagi encaminada a mantenir la seva trajectòria històrica, professional i d'identitat em sembla satisfactòria". Segons Mateu, Ràdio 4 com a tal no s'ha de donar per perduda.

Tampoc professionals de la ràdio lligats a la història de l'emissora, com Enric Frigola, pensaven en la seva desaparició. En unes declaracions al diari *Avui* el dia 13 de desembre, Frigola assegurava que "Ràdio 4 té una funció, un forat, dins el panorama radiofònic català. Si hi ha tantes emissores que emeten en castellà, per què no ha d'haver-n'hi més d'una en català? Ara bé, des del moment que té aquest lloc, cal plantejar quin tipus de ràdio pot i vol ser".

Un concepte de ràdio pública

Molts dels seus professionals rememoraven, i en aquella recopilació es remarcava la qualitat dels que havien conferit veu i contingut a la primera emissora que va començar a emetre íntegrament en català. "Ràdio 4, planter de comunicadors i periodistes catalans i meritòria ventafocs en la supervivència d'una cultura"; així expressava també Andreu Manresa, en un article publicat a *El País* el 13 de desembre del 91, aquest sentiment de l'emissora catalana que ha acollit molts dels professionals que amb noms i cognoms publiquen i treballen als mitjans de comunicació catalans. Molts d'ells continuen al Passeig de Gràcia, fidels, com Montserrat Minobis, a un concepte de ràdio pública: "Potser m'equivoco, però jo sóc dels qui creuen (i em sembla que no sóc l'única) que l'Estat o el Govern autònom tenen l'obligació de mantenir i potenciar els seus mitjans de comunicació, no pas per fer negoci, ni per mantenir-se al poder, sinó per millorar la qualitat de vida (que no ha de millorar únicament des d'un punt de vista econòmic), qualitativament, en allò que conforma el seu lleure personal i el seu interès particular. (Per no parlar, tot utilitzant una paraula molt de moda entre els polítics, d'augmentar el 'nivell' cultural)".

El sentiment més o menys compartit de Montserrat Minobis ha mantingut molts professionals a l'ens públic, i potser des d'aquesta perspectiva a més d'un li ha vingut al cap la possibilitat massa arriscada de tirar endavant l'emissora ni que sigui de manera conjunta amb tots els que la conformen. El finançament econòmic per la via de les subvencions: com a mitjà de comunicació, a nivell de premsa i pel camí de la identitat lingüística, és un afegit que ara per ara sembla del tot condicionat a la utopia.

Malgrat les possibilitats d'evolució de la utopia, el cert és que Ràdio 4 no deixa d'estar immersa en un món radiofònic que viu ara un moment de transformació. La lògica apunta que les empreses de ràdio, tant públiques com privades, es veuen obligades a continuar amb una profunda transformació i una reconversió tecnològica que la faci possible.

Sota aquesta postura d'optimisme, de renovació i no de desaparició, i deixant intactes les característiques que han configurat Ràdio 4 —la funció de ràdio pública, la seva identificació lingüística i la vàlua dels seus professionals—, s'ha d'entendre el futur de l'emissora, un futur que s'ha de començar a definir abans que finalitzin els Jocs Olímpics. ●

— El seu futur s'hauria de començar a definir de forma clara abans que finalitzin els Jocs Olímpics —